

פרופ. דר. חיים פיק.

כתבי אוגרית ובקורת המקרא

(הערות)

בשנת 1928 מצא פלח אחד שחרש את אדמתו בסביבת רס א'-שמרה (בסוריה) לוח אבן אחת שנמסרה מיד לחוקרים לפענח את כתביה והם מצאו בה חומר היסטורי רב לחקירת המזרח ובפרט סוריה וארץ-ישראל.

משמחת העובדה כי קהל הקוראים התעניין הרבה בגלוי כתבי לכיש בשנים האחרונות. (ראה לוח ירושלים, שנה א' דף קכ"ה). כתבי אוגרית — כאשר יכנו את המכתבים בלוחות הנ"ל — נכתבו כאלף שנה בערך לפני כתבי לכיש עוד מוקדם לדבר על המכתבים בפרוטרוט כיון שהתגליות צריכות עוד עיבוד בירור וליבון.*) וגם אין זה המקום המתאים. אעפ"כ חושבני כי יש כבר עכשיו בתגליות של אוגרית הוכחות יסודיות המראות כי שיטת וולהאוזן, שהיה עמוד בקורת המקרא בשנים שנה האחרונות ותלמידיו בכל העולם מבקרי המקרא, הסתמכו על התיאוריה שלו. — היא רעועה מיסודה.

כתבי אוגרית מוכיחים לנו שעוד בשנת 1500 לפני הספירה הנוצרית היו הספרות והתרבות מפותחים מאד בארץ-ישראל ועכשיו עם התגלות כתבי אוגרית מקבלת שיטת וולהאוזן מכה ניצחת ודחיה סופית.

(*) ראה ח. א. גינצברג: כתבי אוגרית, ירושלים, תרצ"ו. וקאסו חרביץ שנה 12 תש"א, דף 1 וכו'.

יש להדגיש ששני המחברים בעצמם מודיעים שצריך להזהר מאד מלהחליט איזה דבר בנוגע לכתבים האלה באופן סופי, מפני שעדיין לא נתפרסם כל החומר שנחפר ונתגלה ומקוים לגלות חומר נוסף. וגם מה שמונח לפנינו, צריך עוד עיבוד יסודי.

ברצוני לתת כאן רק ארבע דוגמאות קצרות המראות שכתבי אוגרית ובודאי ספורים מעין זה שהיו נמסרים בארצות הס-מוכות כמו: גלעד אדום ומואב שעדיין לא ידועים לנו, היו ידועים לאבותינו. הם אמנם השתמשו באותה לשון אבל לא קבלו יותר מהצורה החיצונית. ואם זה נוגע למנהגים דתיים של פולחן אלילים, כבדוגמא א', הרי התורה אמרה בדיוק להיפך. דוקא מפני שהעמים האלה היו קרובים בדם ובתרבות לעברים.

(א) בכתבי אוגרית מזכירים שבני השבטים ההם מחוייבים היו להקריב לאלילים בתור קרבן „גדי המבושל בחלב אמו”, ובודאי ידועה לקוראים שיטתו של הרמב"ם בענין הזה. ראה מורה נבוכים חלק שלישי, פרק מ"א. הכותב: אין רחוק אצלי שיש בו ריח עבודה זרה, אולי כך היו עושים בעבודה מעבודותיהם או בחג מחגיהם... ואמנם לא ראיתי זה כתוב במה שראיתי מספרי הצאב"ה...

(ב) באותם כתבי אוגרית מופיע גם הלוחית וגם התנינים הגדולים וגם בריח עקלתון, וכן בישעיה (כ"ז א'): ביום ההוא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוחית נחש בריח על לוחית נחש עקלתון והרג את התנין אשר הים.⁽¹⁾

(ג) בתהלים ס"ח ה' מצייר המשורר בכנוי נהדר את השם בתור „רוכב ערבות”. המתקנים תקנו, רוכב עבות (כלי ריש) ועכשיו נמצא כמה פעמים בכתבי אוגרית הנ"ל כתוב: רוכב ערבות (עם אות ריש) וזה מראה שבכנענית היה גם כן שורש ערף, שהוא urpatu באכדית, פירוש הדבר, עננים. (השנוי ב' — פ' רגיל באותיות בומ"ף).

(ד) ביחזקאל י"ד — 14, נאמר: והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח, דניאל, איוב המה בצדקתם ינצלו נפשם נאום ד' אלוקים. (אותו דבר נאמר ביחזקאל י"ד — כ) וביחזקאל כ"ח —

(1) ראה Syrie xv 305: כי תמחץ לטון (בשן-פתן), תכלי בשן עקלתון שליט ר

שבעת ראשם וראה גינזבורג כתבי, צמ' 47. וקאסוטו שם.

כתבי אוגרית ובקורת המקרא קלג

ג' נאמר: הנה חכם אתה מרניאל כל סתום לא עממוך. הופעתו של דניאל בִּיחזקאל היתה תמוהה למשרשים שלנו, ואנשי הבקורת עוד פעם מצאו מקום והזדמנות ללעוג ל"התנ"ך. ועכשיו אנו מוצאים בכתבי אוגרית, שדניאל (כתוב בדיוק כמו במסורה בלי יוד (דנאל) — היה חכם ידוע באותם הזמנים הקדומים, ואם כן יחזקאל בצדק יכול היה לצטט את נח איוב ודניאל ששלשתם חיו לפני מתן תורה, בתור דוגמה לעם ישראל, מפני ששלשת האנשים הללו ידועים היו לקהל של התקופה ההיא. *)

הדברים הקצרים האלה מספיקים ויש להאריך בזה במקום את ברוח מורינו הגדול הפרופ' דוד צבי הופמן ז"ל בפירושו לויקרא ולדברים, ורבנו הפרופ' ברט ז"ל בהרבה מחקרים. גם בשטח החפירות, בבל, מרי, נוזי (קרקוק), מורגשת כעת תטיסה גדולה בעיקר ¹²³⁴⁵⁶⁷בענין התאריכים, כך חושבים עכשיו, שהמורבי, המלך הגדול של בבל, היה חי משנת 1800 — 1760 לפני הספירה, מה שלפני זה דברו על 2100 שנה בערך, הברל של שלש מאות שנה! ביחד עם התגליות של אוגרית יביאו אלה למהפכה שלמה בתאריכים שלנו, המשמשים יסוד לכרונולוגיה של התנ"ך; יציאת מצרים וזמן מלכות דוד ושלמה ובנין בית המקדש ועל זה אולי נשוב בפעם אחרת.

*) Virolleaud, La légende phenicienne de Danel.
Paris 1936 p. 121) סיפור של הפיניקים על דנאל.